

Штјефен Константин Бечов: *КАНОН ЛЕКЕ ДУКАБИНИЈА*, превод, предговор и објашњења проф. др Халит Трнавци, Загреб 1986, стр. 203

То је књига са грађом за изучавање обичајног права Албанаца. Преведена је са албанског језика. Њена садржина почела је да се објављује 1913. године у часопису „Nulli i Dritës“ („Даница“), а као засебна књига објављена је после смрти аутора 1933. године, у Скадру.

Подељена је у 12 књига са 1263 параграфа. У првој књизи су одредбе о цркви, у другој — о породици, у трећој — о браку, у четвртој — о кући, стоци и имовини, у петој — о раду, у шестој — о давању, у седмој — о изговореној речи, у осмој — о части, у деветој — о штетама, у десетој о канону против пакости, у једанаестој — о канону пресуђивања, а у дванаестој — о ослобођењима и изузимањима. На крају су дати неки примери из Канона Леке Дукабинија (стр. 169—193), извори и литература преводиоца.

Приказивати садржај сваке од поменутих „књига“ превазилази обим једног приказа. За то би требало обимно набрајање садржаја уз опширан коментар. Овде је реч само о неким најбитнијим промашајима целокупног дела.

Да ли је наслов оригинала (*Kanuni Lekë Dukagjinit*) и превода *Канон Леке Дукабинија* адекватан садржини књиге? И преводилац и сви досадашњи комментатори те књиге сматрају њену садржину албанским обичајним правом. Али то обичајно право називају „Каноном“ а др Сурја Пуповци „Закоником Леке Дукабинија“. Сви знају да није постојао никакав закон обичајног права Албанаца а називају га Законом. Зна се да је *канон* црквени пропис и да у Албанији црква никада није могла да наметне своје прописе, а обичаје називају *каноном*. Познато је да у Албанији није било друштвених снага које би могле доносити и успоставити своје законодавство међу брђанима. О Леки Дукабинију као историјској личности само се нагаба, а форсирано му се приписује доношење црквеног прописа — канона. Како је то ушло у домаћу и инострану историографију?

Дон Марјан Гласновић, стари католички свештеник при цркви св. Катарине у Пећи објашњавао је да је то вештачки и нехотично створена легенда. Створена је контактом народа и католичких свештеника. Питајући један другог који се канон примењује у ком делу добијали су одговор да се за Метохију и с. Албанију примењују *leges Dukagjini*. Пошто Албанци последњи самогласник у изразу *leges* изговарају мукло (*legs*) и пошто се грлени сугласник *g* испред *s* лако изговара као *k* (*leks*) што одговара латинском *lex* и албанској особеној именици *Lekë* — то је дошло до својеврсне симбиозе тако да су обичаји Албанаца приписани Леки. Отуда назив Канон Леке Дукабинија. То мишљење је за сада

једино прихватљиво и због тога што у Албанији нема никаквог трага о каквом писаном закону или канону. У Албанији су постојали многи регионални обичаји које Бечов назива *бесама* или *канонима*. Мноштво тих „канона“ личи на *leges regiae* код Римљана из времена пре Закона од XII таблица. Друго је питање да ли је Бечов све то знао или прећутао.

И Бечов је био католички свештеник, фрањевац, родом из хрватског села Јањево на Косову и првобитно се презивао Бечовић. Кад и зашто је поарбанишено његово презиме може се само нагађати, што је овде узгредног значаја. Можда се сам прилагођавао албанском менталитету (да га не сматрају туђином)) а можда му је презиме народ поарбанашио. Важније је, међутим, да он своју делатност обавља у време када Аустрија све јаче испољава своје експанзионистичке тенденције за проширење на Балкану, па следствено и на Албанију. Из његове књиге назире се да је био један од пиона аустријске спољне политике међу Албанцима. У свом „Канону“ ставља у центар пажње два основна чиниоца — *католичку цркву и кућу Бона Марка Орошиа*. Католичка црква је идеолошка снага „канона“, а кућа Бона Марка Орошиа је његов „темељ“. То је кућа којој се приписују атрибути наследног принца Албаније са апсолутном — законодавном, судском и војном — влашћу. По Бечову католичка црква и кућа Бона Марка Орошиа (католик) треба и економски да ојачају наплатом високих износа глоба од лица која западну у ланац крвних освета, кривоклетства и остале деликте. Таквом спрегом јаке куће Бона Марка Орошиа и католичке цркве Бечов је изгледа спремао терен за дочек аустроугарске окупације. Тој спрези је био потребан и „законик“ који је Бечов написао, а Бон Марко Ороши није имао разлога да се противи привилегијама које су му приписиване. Толико о политичкој позадини која је инспирисала Бечовљево проучавање албанских обичаја.

Што се тиче правноисторијског садржаја књиге треба бити опрезнији. Бечовљеву књигу не треба прихватити ни као закон ни као канон ни као поуздану збирку албанских обичаја. Читаоца не треба да заварају параграфи и Бечовљев покушај кодификације. То је замка за лаике. Бечов није описивао обичаје ни бележио исказе извештача (њихова имена, занимања, датуме, старост и место боравка). Зато је садржај његове кодификације интересубјективно непроверљив. Он је навео оскудан број примера којима се може проверити мањи део његове кодификације. Његова књига нема дескриптивни операт, без чега нема кодификације. Уосталом, обичаји се и не казују параграфима већ дескриптивно — исказима и примерима, на које се тек потом могу довести научна објашњења. Зато је Бечовљева кодификација неразумљива и образованом правнику кад познаје албанске обичаје.

Беса — основна установа албанских обичаја — уско је постављена: само као дозвола за безбедно кретање убице из кућног притвора. Лично јемство и заклетва са саклетвеницима су осавремењени. Огромне глобе произвољно су „прописане“ у интересу куће Бона Марка Орошиа и католичке цркве. Није јасно ни о чијој се војсци ради, када се „прописују“ ослобођења од војне службе (пар. 1221—1226) јер католички Албанци нису служили у турској војсци. Је ли „Канон“ припремао устанак католичких брђана када наступи аустроугарска војска?

Бечов није био правник па се не треба чудити што у књизи нема кодификационе систематике или каквог научног метода. Женска беса је прећутана иако је главни узрочник крвне освете. Итд.

Садржај књиге се мора пратити уз велику критичност. Параграфи се могу цитирати тек ако се другим методима провери истинитост њихове садржине. Корисно је што је књига објављена на српскохрватском језику јер се тиме олакшава уклањање маглуштина које је изазвала у домаћој и страниј литератури.

Превод је углавном коректан, мада у њему има и осавремењавајућих израза. Често се употребљава реч *друг* и *друштвени*, што потиче од албанске именице *shok*. Преводацац није имао у виду да се том речју у народу означава и *рођак* и *рођачки*. Наизглед, ради се о ситници, али она мења смисао. Обичаји не познају друштвену својину већ својину рођачку или заједничку. Није „друг-друг, а гост гост“ већ „рођак је рођак а гост је гост“, јер крв убијеног друга се не би могла опростити пошто је он гост, а крв убијеног рођака се може наплатити крвином. Можда је и за израз *јамство* боље употребити албански израз *dorzonija*, па објаснити етимолошко порекло речи. Јер извори и литература дати на крају књиге не постоје у оригиналу, већ су, ваљда, служили као помоћно средство преводиоцу.

др Милутин Р. Буричић